

רם כרמי

מרכז הנגב: ברוטליזם - פוסטמודרניזם

התצוגה "מרכז הנגב: ברוטליזם - פוסטמודרניזם" חושפת שני פרקים בתכנון "מרכז הנגב" בבאר־שבע, שיצר האדריכל הצעיר רם כרמי יחד עם אביו, דב כרמי, ושותפם צבי מלצר. הפרק הראשון תוכנן להיבנות בשני שלבים בראשית שנות ה־60. השלב הראשון של הבניין נחנך ב־1967 (השלב השני מעולם לא בוצע). הפרק השני תוכנן בשנים 1980-1982, ובו חוזר רם כרמי ובוחר אופציות להרחבת החלקים שנבנו מתוכנית הפרק הראשון. בימי העבודה עליו, בשנות ה־60, היה "מרכז הנגב" חלק מתוכנית של משרד השיכון לפיתוח מרכז העיר באר־שבע ועיבוי במרכזים מסחריים ובנייני מגורים. בעזרתה של חברת "שיכון ופיתוח", ביקשו משרד השיכון ומנהל מקרקעי ישראל להפוך את לבה הגיאוגרפי של העיר למרכז עסקים ראשי לעיר ולנגב כולו. כרמי־מלצר־כרמי ביקשו לקשור באמצעות הפרויקט בין מזרח העיר למערבה, בין שכונה ב' לשכונה ד'.

הבניין עצמו (על שני שלביו) היה אמור לערב שימושים ולהכיל מאה חנויות, מאה משרדים, מאה יחידות מגורים, קולנוע, סופרמרקט וחנוות כל־בו. את הפונקציות השונות שהיו אמורות לאכלס את הבניין, ארגנו האדריכלים במהופך באותה תקופה נהגו למקם את הפונקציות המסחריות בחלק החיצוני של הבניין, בחזיתות הפונות אל הרחוב, ואת הפונקציות הפרטיות (דוגמת מגורים) - בחלקו הפנימיים. כרמי־מלצר־כרמי הפכו את היוצרות ויצרו חתך־בניין ייחודי, שבו אורגנו הפונקציות המסחריות בקרביים, לאורך רחוב פנימי ליניארי - ואילו המגורים מוקמו במעטפת הבניין, לאורך שדרות הנשיאים (היום שדרות רגר). באמצעות הרחוב הפנימי שנוצר יכלו האדריכלים לשלוט בתנאים האקלימיים של פעילות המסחר, לווסת את האור החודר אל חללי הבניין וליצור "אדריכלות של צל", כפי שכינה זאת כרמי.

השלב הראשון של פרק א' נחנך ב־17 במאי 1967. באותה שנה קיבלו האדריכלים את פרס רכטר על תכנון הבניין, שהיה לפרויקט ברוטליסטי המוערך הן עליידי גורמים מקצועיים והן עליידי תושבי באר־שבע. החלק השני של שלב א' לא הושלם בגלל בעיות תקציביות.

ב־1980 חזר רם כרמי לפרויקט "מרכז הנגב" ועיבד כמה חלופות להרחבת החלק הבנוי שנחנך ב־1967. בחלופות אלו ביקש לצרף לבניין הקיים מבנה פרגולה רחב־מדים, צמחייה מטפסת, תעלות מים, ומבני שערים למתחם כולו. הוא גם בחן אפשרויות שונות לתיחום הכיכרות, במזרח הבניין ובמערבו, עליידי בנייני מגורים בתצורות שונות. התוספות שהציע לא רק מרחיבות את הפרויקט ומגדילות את שטחו, אלא גם משנות את אופיו.

כ־25 שנים לאחר חנוכת הבניין הברוטליסטי, נראה שכרמי מנסה להלישו סגנון אחר בהוספת אלמנטים פוסט־מודרניים. ואולם, התוספות אינן מעידות על זניחת הרעיונות הברוטליסטיים אלא על ניסיון לעדכן את הבניין ברוח התקופה ולשלב בין שתי הגישות. חלופות אלו לא בוצעו מעולם.

ערן נוימן

השרטוטים המוצגים בתערוכה מתוך אוסף רם כרמי, ארכיון עזריאלי לאדריכלות
התערוכה בחסות קרן עזריאלי



RAM KARMI

THE NEGEV CENTER: BRUTALISM – POSTMODERNISM

The display "The Negev Center: Brutalism – Postmodernism" reveals two stages of the planning of the Negev Center in Be'er Sheva, which was created by the young architect Ram Karmi together with his father, Dov Karmi, and their partner, Zvi Meltzer. The first stage was planned from the beginning of the 1960s until the building's inauguration in 1967 (its planned second phase was never executed). During the second stage, designed in 1980-1982, Karmi returned and examined options for the expansion of the parts built during the first stage.

The Negev Center formed part of a 1960s Housing Ministry plan for the development of Be'er Sheva through building commercial and residential centers. The ministry and the Israel Land Authority, with the assistance of construction company Shikun vePituach, aimed to turn the geographical heart of Be'er Sheva into a central business district that would serve not only the city, but the entire Negev. The Karmi-Meltzer-Karmi team also was asked to use the project to connect the city's eastern side with its western side (respectively, Neighborhood B and Neighborhood D).

The two phases of the project's first stage were intended for mixed usage and contained several hundred shops, offices and housing units, plus a cinema, a supermarket and a department store.

In a departure from the contemporary norm, Karmi-Meltzer-Karmi organized the Negev Center's various functions inversely. At the time, architects generally placed commercial functions on a building's outer sides, facing the street, while private functions (such as housing) were located on its inner sides. Karmi-Meltzer-Karmi turned this convention upside-down and created a unique building section: the commercial functions stood inside, along an inner linear street, and the housing units were on the outer side along Presidents Boulevard (today called Yitzhak Rager Boulevard). The architects used the inner street to control the climate, monitor the penetration of light into the building and create an "architecture of shadow," as Ram Karmi called it.

The building's first part was inaugurated on 17 May, 1967. That same year, the architects won the prestigious Rechter Prize for Architecture for their design and the project soon became a brutalist building appreciated by both professionals and Be'er Sheva residents. As noted, the second phase of the first stage was never completed.

In 1980, Karmi returned to the Negev Center and devised several alternatives to expand the existing building. In these proposed alternatives, Karmi added a large-scale pergola, vegetation, water canals and a gatehouse for the entire site. He also examined ways to demarcate the plazas on the building's eastern and western sides, using residential towers in various configurations. The additions would have not only expanded the project but also changed its character.

Thus, 25 years after the inauguration of the brutalist building, Karmi appeared to be trying to dress it up in a different style, using postmodern elements. This does not reflect the abandonment of brutalist principles, but rather an attempt to update the building in the spirit of the time, integrating the two styles. None of the alternative proposals was ever realized.

Eran Neuman

The drawings presented in the display are from the Ram Karmi Collection, the Azrieli Architectural Archive. The exhibition is supported by the Azrieli Foundation